

Troçki'yle "İşçi Partisi" üzerine tartışma

Aşağıda okuyucularımızla, Troçki ile 31 Mayıs 1938 tarihinde gerçekleştirilmiş bir söyleşiyi paylaşıyoruz.

Kaynak: "Devrimci Marksizm'de Geçiş Programı Anlayışı", Eleştiri Yayınevi, Devrimci Sosyalizm Dizisi 3, Nisan 1980, İstanbul.

Soru: Geçiş Programı'na ilişkin olarak partimizin saflarında yürütülen tartışmalarda görüldüğü kadarıyla en fazla Amerika Birleşik Devletleri'ndeki işçi partisi ile ilgili sorun tartışılıyor. Bazı yoldaşlar, böyle bir parti için kitlelerde yaygın bir istek olduğunu gösteren hiçbir delil olmamasından hareketle bir işçi partisi kurulmasını savunmanın doğru olmadığını düşünüyorlar. Aynı yoldaşlar eğer kurulma sürecinde böyle bir parti olmuş olsaydı ya da kitlelerin bu yönde yaygın bir talebi olsaydı, o zaman bu harekete devrimci bir muhteva verebilecek bir program önerebileceğimizi ekliyorlar. Ancak böyle bir sürecin yokluğu koşullarında bu tür objektif faktörlerin eksikliği karşısında işçi partisine ilişkin tezimiz oportünist olacaktır. Bu noktayı biraz daha açıklığa kavuşturabilir misin?

Troçki: Genel olarak işçi ve özel olarak sendika tarihinden en temel olguları kendi kendimize hatırlatmak gerektiği kanısındayım. Bu açıdan, değişik ülkelerdeki işçi sınıfının gelişme biçimleri çok farklı olmuştur. Her ülke özgün bir gelişme tipine sahiptir ama bu onların genel olarak tasnif edilmesini engellemez.

Avusturya'da ve özellikle Rusya'da, işçi hareketi politik bir hareket olarak başladı, bir partinin etrafında biçimlendi. Bu ilk adımdı. Sosyal demokrasi ilk safhasında toplumun sosyalist yeniden inşasının yakın bir gelecekte gerçekleşeceğini umuyordu fakat kapitalizmin bir süre için dayanacak kadar güçlü olduğu ortaya çıktı ve sosyal demokrasi uzun bir görece refah döneminde örgütlemek zorunda kaldı.

Almanya, Avusturya gibi ülkelerde, özellikle sendikaların önceden bilinmediği Rusya'da, sendikalar politik bir parti, sosyal demokrasi tarafından başlatıldı, inşa edildi ve yönlendirildi.

Latin ülkelerinde, Fransa'da ve özellikle İspanya'da çok farklı bir gelişme tipi yer aldı. Buralarda siyasi parti ve sendikal hareket hemen hemen birbirinden bağımsızdır ve farklı bayraklar altındadırlar ve hatta bir dereceye kadar da biri diğerine antagonisttir. Parti parlamenter bir aygıttır. Sendikalar, Fransa'da bir dereceye kadar - İspanya'da daha fazla - anarşistlerin yönetimi altındadır.

Üçüncü tip de Büyük Britanya, ABD ve değişik ölçülerde sömürgelerde görülür. İngiltere sendikaların klasik ülkesidir. Onlar sendikaları on sekizinci yüzyılın sonunda kurmaya başladılar, Fransız Devrimi'nden önce ve sanayi devrimi denilen dönemde (ABD'de manifaktür sisteminin yükselişi zarfında oluştu).

İngiltere'de işçi sınıfının kendi bağımsız partisi yoktu. Sendikalar işçi sınıfının yegane örgütleriydi ancak aslında bunlar işçi sınıfının üst tabakalarının örgütleriydiler. İngiltere'de aristokratik bir proletarya vardı, bu en azından üst tabakası için böyleydi çünkü Britanya burjuvazisi dünya pazarının neredeyse tekel düzeyinde olan denetiminden yararlanarak işçi sınıfına zenginliğinden kırıntılar verebiliyordu ve böylelikle bu aristokrasiye milli gelirden pay düşüyordu. Burjuvaziden bu kadarını almak için sendikalar yeterliydi. Ancak bir yüzyıl geçtikten sonra sendikalar politik bir parti kurmaya başladılar. Bu Almanya ve Avusturya'da olana tamamen zıttır. Orada parti işçi sınıfını uyandırmış ve sendikaları kurmuştur. İngiltere'de ise sendikalar yüzlerce yıllık varoluş ve

mücadeleden sonra bir politik parti kurmaya zorladılar.

Bu değişikliğin nedenleri nelerdi? Bu çok keskin olarak gelişen İngiliz kapitalizminin topyekûn gerilemesine bağlıydı. İngiliz partisi ancak birkaç on yıllık bir geçmişle özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra göze çarpar hale geliyor. Bu değişikliğin nedeni nedir? İyi bilinir ki bu dünya pazarı üzerindeki İngiltere tekelinin kalkması nedeniyledir. Bu, 1880'li yıllardan itibaren A. Birleşik Devletleri ve Alman rekabeti ile başladı. Burjuvazi proletaryanın üst tabakalarının imtiyazlı konumunu sürdürme imkânlarını kaybetti. Sendikalar işçilerin durumunu ilerletme olanağını yitirdiler ve politik eylem yoluna girmeye zorlandılar çünkü politik eylem sadece ekonomik eylemin genelleştirilmesidir. Politik eylem işçilerin gereksinimlerine genel bir biçim kazandırır ve taleplerini burjuvazinin şu ya da bu özel kesimine değil fakat devlet içinde örgütlenmesine uygun olarak burjuvazinin bütününe yöneltir.

Bugün ABD'de diyebiliriz ki İngiltere'deki gelişmenin özgün çizgileri, hatta daha yoğunlaşmış biçimiyle daha kısa bir dönem içerisinde görülmektedir çünkü ABD tarihinin bizzat kendisi daha kısadır. Fiilî olarak, sendikaların ABD'deki gelişmesi İç Savaş'tan sonra başladı fakat bu sendikalar siyasi yönden Büyük Britanya'daki sendikalarla bile kıyaslandığında çok geriydiler. Bunlar çoğu kez, işçilerin ve işverenlerin karışık, militan mücadele vermeyen sendikalarıydı. Çok yöresel ve ufaktılar. İş koluna göre değil de zanaat sistemi üzerine temellendirilmişlerdi. ABD'de gerçek sendikaların geliştiğini ancak son iki ya da üç yıl zarfında görüyoruz. Bu yeni hareket CIO'dur.

CIO'nun ortaya çıkışının nedeni nedir? Amerikan kapitalizminin çöküşüdür. Büyük Britanya'da kapitalist sistemin çöküşünün başlangıcı, mevcut sendikaları politik bir parti içinde birleşmeye zorladı. ABD'de de aynı olgu, gerilemenin başlaması sadece sanayi sendikalarını üretti ama bu sendikalar yalnızca kapitalizmin çöküşünün yeni bölümünü karşılamak üzere sahnede belirdiler ya da daha doğrusu 1929-1933 ilk krizi CIO'nun örgütlenmesiyle sonuçlanan itiş sağladı diyebiliriz. Fakat, daha henüz örgütlenebilmişken CIO, 1937-38'deki ikinci krizle karşılaşır, ki bu da halen sürmekte ve derinleşmektedir.

Bu olgu neyi gösterir? ABD’de sendikaların örgütlenmesi çok uzun bir süreyi gerektirdi, evet ama o şimdiki var olan gerçek sendikalar da İngiliz sendikaları gibi bir evrimden geçeceklerdir. Bu demektir ki kapitalizmin gerilemesi temelinde politik eyleme yönelmeye zorlanıyorlar. Sorunun en önemli yönünün bu olduğu kanısındayım.

Bana sorulan soruda, “Böyle bir parti için yaygın bir istek olduğunu gösteren hiçbir delil yok” diyor. Bu sorunu diğer yoldaşlarla tartıştığımızda, hatırlayacaksınız bu sorun üstünde bazı fikir ayrılıkları vardı. Bir işçi partisi için isteğin var olup olmadığına karar veremem çünkü hiçbir kişisel gözlemim ya da izlemim yok fakat sendika liderlerinin ya da üyelerinin politik bir parti kurmaya ne dereceye kadar hazır ya da eğilimli oluşlarını belirleyici bulmuyorum. Bu konuda objektif bilgiler edinmek çok güç. Bir referandum yapacak makinamız da yok. Önerilerimize olan tepkileri ancak onları gündeme getirdiğimiz taktirde ölçebiliriz. Ama yanılmadan şunu söyleyebiliriz ki nesnel durum kesinlikle belirleyicidir. Sendikalar, sendikalar olarak sadece bir savunma işlevine sahip olabilirler. Bunalımın derinleştiği ve işsizliğin arttığı ölçüde üye kaybederek giderek güçsüzleşirler. Grev fonu giderek küçülür, görevler giderek büyümekte ancak imkânlar daralmaktadır. Bu bir gerçektir ve bunu değiştiremeyiz. Sendika bürokrasisi giderek daha çok bocalar ve tabandaki işçilerin tatminsizliği giderek artar; umutlarını CIO’nun başarılarına bağladıkları oranda tatminsizlikleri giderek artar, özellikle CIO’nun son dönemdeki misli görülmemiş büyümesi karşısında. Sorunun boyutu şudur:İki ya da üç yıl içinde 4.000.000 yeni işsiz, sendikaların çözemeyeceği nesnel bir durumla yüz yüze gelmişlerdir. Bu duruma biz bir yanıt vermeliyiz. Eğer sendika liderleri politik eylem için hazır değillerse biz onlardan yeni bir politik yöneliş geliştirmelerini istemeliyiz. Eğer redederlerse onları teşhir ederiz. Nesnel durum budur.

Burada da geçiş programının tümü üzerine söylediklerimi tekrarlayacağım. Önümüzdeki tek sorun kitlelerin ruh hali değil, nesnel durumdur ve bizim görevimiz de bilinçsiz kitleleri psikolojik durumun değil ama nesnel durumun belirlediği görevlerle yüz yüze getirmektir. Aynı şey işçi partisi üzerindeki özgün sorun için de tamamen geçerlidir. Sınıf mücadelesinin ezilmemesi, kitlelerin demoralize olmaması için bu hareket yeni bir yol bulmak zorundadır ve bu yol politiktir. Bu, işçi partisi sorununda esasa ilişkin bir husustur.

Marksist ya da bilimsel sosyalist olduğumuzu iddia ediyoruz. “Bilimsel sosyalizm” gerçekte nedir? Bu şu anlama gelir: Parti (ki bu sosyal bilimi temsil eder) politikasını oluşturmak için her bilimde olduğu gibi nesnel olgulardan, farklı sınıfların maddi konumlarından ve karşılıklı ilişkilerinden hareket eder yoksa öznel istek, eğilim ya da halet-î ruhiyelerden değil. Ancak bu yöntemle nesnel duruma tekabül eden talepleri saptayabiliriz. Ancak bundan sonra bu talepler ve sloganları kitlelerin veri olan zihniyetine uyarlayabiliriz. Bu zihniyeti temel olgu olarak ele almak ise bilimsel değil fakat konjonktürel, demagojik ya da maceracı bir politikayı gösterir.

Bizim bu gelişmeyi niçin beş, altı ya da yedi sene önce öngörmediğimiz sorulabilir. Niçin geçen dönemde, bu işçi partisi sloganı için savaşılmaya isteksiz olduğumuzu belirttik. Açıklaması çok basit. Biz Marksistler, Amerika’da Dördüncü Enternasyonal için hareketin kurucuları olarak, dünya kapitalizminin bir gerileme dönemine girdiğinden tamamen emindik. Yani işçi sınıfının bizzat nesnel koşullarca eğitildiği ve öznel olarak sosyalist devrim için harekete geçtiği bir dönem. Söz konusu genel eğilim ABD’de de geçerliydi ama genel eğilim her özgün olgunun saptanması için yeterli değildir. Aynı zamanda gelişmenin temposu da söz konusudur ve bu açıdan Amerikan kapitalizminin gücü ışığında yıkıcı iç çelişkilerine karşı direnme yeteneğinin daha çok olabileceğini ve Avrupa kapitalizminin gerilemesinden yararlanarak bir dönem için kendi çöküşünü erteleyebileceğini bazılarımız (aralarında ben de varım) düşünmüştür. Ne kadar bir süre için? Belki on ilâ otuz yıl. Her hâlükârda şahsen ben, bu keskin krizin ya da krizler serisinin bu kadar kısa bir dönem içinde başlayabileceğini ve giderek daha da derinleşebileceğini görmemiştim. Sekil yıl önce Amerikalı yoldaşlarla bu sorunu tartıştığımızda oldukça ihtiyatlı davranmış olmamın nedeni budur. Benim fikrim, Amerikan sendikalarının politik eyleme zorlanacakları bir döneme ne zaman gireceklerini göremeyeceğimiz şeklinde idi. Eğer bu kritik dönem on ilâ on beş yılda başlasaydı, o zaman biz, devrimci örgüt olarak, sendikaları doğrudan etkileyen temel güç olabilirdik. Onun için 1930’da işçi partisinin gerekliliğini ilân etmek tamamen soyut, suni ve ukalaca olurdu ve bu soyut slogan kendi partimizin gelişmesinin önünde bir engel olabilirdi. Bu durum, bir önceki krizin başlangıcındaydı. O zaman bu krizin ardından daha derin yeni bir krizin geleceğini öngörmemiştik. Hem de öylesi bir kriz ki bir tekrar olması nedeniyle etkisi bir öncekinden beş on kez daha fazla!

Şimdi, dünkü ngrlerimizden ziyade var olan durumu temel almalıyız. Amerikan kapitalizmi çok güçlüdür ama elişikleri kendisinden daha güçlüdür. Gerileme hızının kendisi Amerika'ya özgü bir hıza erişmiştir ve genç sendikalar için yeni bir durum yaratmaktadır. Bu AFL'ye oranla özellikle CIO için daha da geçerlidir çünkü AFL'nin daha aristokratik olan tabanı sayesinde dayanabilme gücü daha fazladır.

Programımızı değiştirmeliyiz çünkü nesnel durum tamamıyla değiştirmiştir.

Bu neyi gösterir? İşçi sınıfının ve sendikaların işçi partisi perspektifini benimseyeceğinden emin olduğumuzu mu? Hayır, bundan emin değiliz. Mücadeleye başlarken muzaffer olacağımızdan emin olamayız. Sadece, sloganımızın nesnel duruma uyduğunu söyleyebiliriz ve en iyi unsurlar bunu anlayacaktır, en geri unsurlar da anlamadıklarında bile buna karşı çıkmayacaklardır.

Minneapolis'te bile sendikalara Sosyalist İşçi Partisi'ni benimsemeleri gerektiğini söyleyemeyiz. Bu Minneapolis'te bile bir şaka olur. Niçin? Çünkü kapitalizmin gerilemesi partimizin gelişme hızından on, yüz kat daha hızlı gelişmektedir. Bu yeni bir farklılık. İşçilerin kendilerinin olan siyasi bir partinin gerekliliği nesnel koşullardan kaynaklanmaktadır. Oysa bizim partimiz çok küçüktür ve işçileri kendi saflarında örgütlemek için yeterli otoriteye sahip değildir. Bunun için biz, işçilere, kitlelere kendi partiniz olmalı demeliyiz. Yoksa kitlelere hemen bizim partiye katılmalısınız diyemeyiz. Eğer beş yüz kişilik bir kitle toplantısı bir işçi partisine olan gereksinim üzerinde anlaşırrsa bunlardan ancak beşi partimize katılmayı benimseyebilir, ki bu da işçi partisi sloganının ajitasyonel bir slogan olduğunu gösterir. İkinci sloganımız olan "partimize katılın" sloganı en ileri unsurlar içindir.

Ama sloganlarımızın yalnızca birisini mi ileri srmeliyiz? Ben her ikisini de derim. Birincisi, "bağımsız bir işçi partisi", kendi partimiz için zemini hazırlar. İkinci slogan işçilerin gelişmelerine yardımcı olur ve partimiz için yolu hazırlar. Sloganımızın anlamı budur. Somut durumun değişmesi nedeniyle bugün on sene

önce olduğu kadar olmamakla birlikte biz gene işçi partisi sloganını soyut bir düzeyde bırakmakla yetinmeyeceğimizi, bunun somutlanması gereken bir fikir olduğunu göstereceğiz. İşçilere bu partinin Roosevelt ya da La Follette'i desteklemek için değil ama işçilerin kendileri için bir aygıt, bağımsız bir parti olması gerektiğini göstermeliyiz. Bu nedenle, bu partinin seçimlerde kendi adayları olmalıdır.

Bu işçi partisinde biz kendi geçiş sloganlarımızı tanıtmalıyız, hepsini birden değil, fırsat çıktıkça, önce birini sonra öbürünü. Bu sloganın kabul edilmemesi için hiçbir haklı neden görmeyişimin nedeni budur. Gördüğüm sadece psikolojik bir nedendir. Yoldaşlarımız Lovestone taraftarlarına karşı mücadelede soyut bir parti anlayışına karşı, bizim kendi partimiz için mücadele ettiler. Şimdi bunun kabul edilebilmesi mümkün görülüyor. Diğer yandan Stalinistler doğal olarak bizim faşist vs. olduğumuzu söyleyeceklerdir. Fakat bu ilkesel bir sorun değildir; taktik bir sorundur. Lovestone bizim rücu ettiğimizi söyleyecektir ama bu önemli değil. Biz politikamızı Lovestone'un tepkilerine göre değil, işçi sınıfının gereksinimlerine göre saptarız. Lovestone taraftarlarıyla mücadelemiz açısından bile bunun bir kayıp değil kazanç olduğu kanısındayım. Bir Lovestone taraftarı karşısında kendi konumumuzun ne olduğunu ve ne için değiştirildiğini açıkladım. "O zaman, siz Lovestone taraftarları bize saldırıyordunuz. Pekâlâ, şimdi sizin için çok önemli olan bu sorunda, biz fikrimizi değiştirdik. Şimdi, niçin Dördüncü Enternasyonal'e karşısınız?" Bu şekilde Lovestone taraftarları arasında bir bölünme bile hazırlayabileceğimize inanıyorum. Bu anlamda bir engel görmüyorum.

Bitirmeden önce sorunun formüle edilmesine bir düzeltme getirmek istiyorum: "İşçi partisi" talebi geçiş programımızın bir parçası değildir, ayrı bir noktadır.

Soru: Bir sendikada işçi partisi önerilmeli mi? Buna oy verilmeli mi?

Troçki: Niçin olmasın? Sorunun gündeme geldiği bir sendikada ben olsam söz alır ve bir işçi partisine olan gereksinimin bütün olaylar tarafından tamamen doğrulandığını açıkladım. Ekonomik alandaki eylemin yeterli olmadığı kanıtlanmıştır. Politik eyleme gereksinimimiz var. Bir sendikada, benim için

önemli olanın işçi partisinin muhtevası olduğunu, bunun için de program üzerinde konuşma hakkımı saklı tuttuğumu ancak, parti için oy vereceğimi söylerim.

Soru: İşçiler, işçi partisi meselesinde tamamen lakayt görünüyorlar; liderleri hiçbir şey yapmıyor. Stalinistler ise Roosevelt'ten yana.

Troçki: Bu, belirli bir programın olmadığı ve işçilerin bir çıkış yolu görmedikleri bir dönemin özelliğidir. Bunun üstesinden gelmek mutlaka gereklidir. Yeni bir perspektif saptamak mutlaka gereklidir.

Soru: Bazı yoldaşlar işçi partisi hareketinin işçiler arasında gerilediğini kanıtlamaya yönelik istatistiksel veriler bile toplamışlar.

Troçki: Ana çizgi ile ikincil dalgalanmaları ayırt edebilmeliyiz. Örnek olarak CIO'daki halet-î ruhiyeler. İlk önce saldırganlık. Şimdi kriz döneminde CIO, kapitalistlere eskiden olduğundan bin kez daha tehlikeli görünmektedir ama liderleri, Roosevelt'ten kopmaktan korkuyorlar. Kitleler bekliyor, bir perspektiften yoksun olarak. İşsizlik artıyor. Bir yıl öncesine göre işçi partisi için isteğin azalmış olduğunu kanıtlamak mümkün olabilir. Belki Stalinist etki de bu yöndedir. Ama bu sadece ikincil bir dalgalanmadır ve kendimizi ikincil dalgalanmalar üzerine temellendirmek son derece tehlikelidir. Çünkü derinden işleyen esas akım kısa sürede daha zorlayıcı hale gelir ve bu nesnel gereklilik kendi öznel ifadesini işçilerin kafasında bulacaktır, özellikle de eğer biz onlara yardımcı olursak. Parti işçilere yardımcı olmanın tarihsel aracıdır.

Soru: Sosyalist Parti'den gelme bazı üyelerimiz SP'de olduklarında kendilerinin bir işçi partisinden yana olduklarını ve Troçkistlerle tartışmaları sonunda yanılmış oldukları konusunda ikna olduklarından yakmıyorlar. Şimdi bir dönüş yapmaları gerekecek.

Troçki: Evet, bu bir pedagoji sorunudur; yoldaşlarımız için iyi bir okuldur. Şimdi

bu işçi partisi sorununa daha bütünsel ve diyalektik bir yaklaşımda bulunabilirler.